

ORIENTACIÓNS PARA A INTERVENCIÓN EDUCATIVA CO ALUMNADO CON NEAE ASOCIADAS A TRASTORNO DO ESPECTRO DO AUTISMO (TEA)

Orientacións para o profesorado incluídas dentro do *Protocolo para o tratamento educativo do alumnado con trastorno do espectro do autismo (TEA)* da Consellería de Educación, Universidade e Formación Profesional. Estas orientacións teñen que ser seleccionadas e adaptadas a cada materia, de xeito que cada profesor e profesora seleccione aquelas que máis se adapten á súa materia ou lles conceda maior ou menor peso dependendo da súa programación e da súa consideración da mellor maneira de desenvolvela.

“Sendo importante o diagnóstico do alumnado con TEA, non menos importante é o seu tratamento educativo, que debe personalizarse, tanto en recursos como curricular e metodoloxicamente. E ese tratamento educativo debe ser o resultado da sintonía, coordinación e colaboración entre o persoal docente, os servizos de orientación, a familia e, de ser o caso, os servizos sanitarios e as entidades sen ánimo de lucro e outras organizacións especializadas que participen na atención do alumno ou da alumna.

En consecuencia, a intervención educativa, que non pode descoidar o proceso avaliativo, será necesario facela nos seguintes niveis:

Alumnado

A intervención educativa centrada no alumnado con TEA debe ter en conta:

- a) A súa **colocación na aula preto das fontes de información** (da persoa docente, do encerado, etc.), tratando de evitar posibles elementos de distracción (ruído nos corredores, luces escintilantes, zonas de paso para papeleira, etc.).
- b) A **eliminación da hiperestimulación visual** (excesos de debuxos, mapas, etc.), evitando que poida actuar como elemento de distracción.
- c) A atribución de significado a accións que non son intencionais para facelas funcionais (parar diante dun obxecto e miralo, mirar cara a algo, etc.).
- d) O uso dun **horario individual onde figuren, de forma visual, a área ou materia e quen a imparte**.
- e) O rexistro nunha **axenda** das tarefas que ten que facer e dos materiais que precisa, garantindo a coordinación do profesorado e da familia.
- f) O **apoio visual permanente e coherente**, que clarifique as explicacións.
- g) O uso de pautas comúns para todos os profesionais.
- h) O uso axeitado dos recursos tecnolóxicos (TIC), polo seu potencial para decodificar unha información, para estimular as distintas vías sensoriais e para motivar, todo o que facilita o procesamento cognitivo.
- i) O uso de explicacións adaptadas ao seu nivel de desenvolvemento e estratexias de encadeamento cara atrás (apoio total ao principio e ir retirando os apoios paulatinamente).
- l) O **uso dun sistema de comunicación** (PECS, Comunicación Total, etc.) no caso do alumnado que o estea a utilizar. Para isto é necesario a coordinación coa familia e cos servizos ou asociacións que lle estean prestando apoio ao alumnado.
- m) O desenvolvemento de habilidades motoras finas e grosas, utilizadas para o desenvolvemento de actividades funcionais apropiadas á súa idade.
- n) O desenvolvemento de habilidades de organización independente e outros comportamentos que son a base do éxito en aulas de educación ordinaria (por

exemplo, realizar unha tarefa de forma independente, seguir instrucións grupais, pedir axuda, etc.).

ñ) O **reforzamento do bo desenvolvemento dos “puntos fortes”** do alumnado con TEA, xa que fomentan a mellora da autoestima e a consideración por parte do profesorado e dos compañeiros e das compañeiras.

o) Un currículo que potencie o desenvolvemento das funcións cognitivas, que lle permitirán acceder ao mundo social (comunicación social -adaptación da comunicación ao contexto e ás persoas, competencias lingüísticas semánticas e pragmáticas-, habilidades mentalistas -capacidade para “ler as mentes”-, habilidades sociais -imitación, iniciativas e resposta social a adultos e iguais-, xogo paralelo e interactivo con iguais, etc.), regulación emocional, xogo e imaxinación e flexibilidade e adaptación aos cambios.

p) A **vixilancia e atención que hai que prestar a posibles situacións de abusos, acoso**, etc... xa sexa por informacións do propio centro xa por informacións facilitadas polas familias.

Profesorado

A totalidade do profesorado, tanto o profesorado titor coma o resto do equipo docente, debe partir dun **bo coñecemento da realidade do alumno ou da alumna con TEA e das orientacións que figuran no seu informe psicopedagóxico** para deseñar unha intervención educativa orientada á promoción das aprendizaxes necesarias para a comunicación, a interacción social e o desenvolvemento curricular.

O profesorado titor, coa colaboración da xefatura do departamento de orientación, debe actuar como nexo na **coordinación** -tamén no caso de escolarizacións combinadas, sexan no propio centro sexan entre centros distintos- do **equipo**

docente do centro, do persoal non docente e da propia familia, que deberán estar informados de todos aqueles aspectos e pautas de actuación que inflúan no adecuado desenvolvemento do alumno ou da alumna. Igualmente, a xefatura do departamento de orientación, en colaboración co profesorado titor e cos distintos axentes, debe velar pola realización dun seguimento permanente da intervención educativa.

Pola súa parte, aínda sen ter a consideración de equipo docente, o EOE tamén forma parte do proceso de asesoramento ao profesorado que atende un alumno ou unha alumna, así como á súa familia.

Aula

A aula é o espazo por excelencia para a intervención educativa, onde conviven, enriquecéndose, a atención á diversidade e a inclusión educativa. En consecuencia, a atención dentro da aula ao alumnado con TEA debe considerar:

- a) A oferta dun **ambiente moi estruturado, predicible e fixo**, onde o neno ou a nena saiba en todo momento o que vai acontecer.
- b) As estratexias comunicativas que utiliza, os aspectos que se queren traballar e as axudas que precisa, tratando de **potenciar ao máximo a autonomía persoal**.
- c) A **distribución do espazo en diferentes zonas**, onde estea clara a actividade que se desenvolve en cada unha e os materiais que se utilizan. Se fose preciso, crearase un espazo libre de distraccións para realizar as tarefas.
- d) A **axuda permanente de elementos visuais comprensibles**, recomendándose o uso do mesmo sistema pictográfico en todos os ámbitos onde se desenvolve o neno ou nena.
- e) **Que se proporcionen ou anticipen indicacións** axeitadas e comprensibles do que vai acontecer.

- f) A promoción de valores de convivencia, comprensión e respecto polas diferenzas e colaboración no grupo/clase.
- g) A utilización de estratexias baseadas na aprendizaxe sen erro, motivadoras e que eviten a dependencia excesiva.
- h) A **redución ou eliminación dos elementos de distracción**, procurando un ambiente de traballo que facilite a concentración.
- i) A **utilización dunha linguaxe clara, precisa (de poucas palabras) e sen uso de dobres sentidos, sentidos figurados ou ironías**. As bromas deberán ser traballadas previamente.
- l) A promoción do traballo colaborativo (con grupos reducidos), dando consignas claras do que se vai traballar.
- m) A **axuda permanente** por parte do profesorado titor **na organización das tarefas que, de ser o caso, leve para a casa, así como na organización da axenda** e dos materiais que precise para cada tarefa, sempre en colaboración coa familia.
- n) O uso de **esquemas e mapas conceptuais como apoio ás explicacións**, resaltando o relevante.
- ñ) A presentación das tarefas unha vez captada a atención do alumno ou da alumna.
- o) A utilización de estratexias de moldeamento por parte do profesorado, coidando o encadeamento das situacións ou propostas de aprendizaxe.
- p) A **descomposición das actividades en pequenos ítems, con uso de apoios visuais** que informen dos pasos que cómpre dar para realizar a tarefa.
- q) O uso de **sinais acústicos e visuais para a estruturación dos tempos na aula** (de traballo, de descanso, de lecer cando son pequenos ou pequenas, de asemblea, etc.).
- r) A **atención aos problemas no procesamento sensorial**, tanto por **hipersensibilidade** como por **hiposensibilidade** ou por dificultades na integración da información sensorial (auditiva, visual, vibro-táctil, vestibular, nocicepción -

percepción da dor-, etc.).

s) A garantía de que se comprenden as ordes e normas xerais da aula, o que, ás veces, require dirixirse explicitamente ao alumnado e **adaptarse ao seu nivel de comprensión**.

Centro docente

O centro docente ten que entender que o tratamento educativo dun alumno ou dunha alumna con TEA afecta a toda a institución, de aí que **toda a estrutura organizativa debe considerar todo o que favorece o desenvolvemento e funcionamento autónomo dese alumnado**. Polo tanto, na identificación dos distintos espazos, na distribución dos tempos, na exposición das normas, etc. **deben usar claves visuais (pictogramas e recursos tecnolóxicos) que sitúen a este alumnado no espazo e no tempo**, que representen a realidade e lle anticipen o que vai ocorrer.

Para isto, pode ser de grande axuda o programa TEACCH.

Esta consideración desde o centro docente require **que toda a comunidade educativa teña coñecementos dos sistemas alternativos de comunicación** usados e que se desenvolvan, para co alumnado con TEA, actuacións como:

- a) Visitas aos distintos espazos do centro.
- b) Visitas previas ás novas dependencias, tanto nos cambios de centro docente coma nos cambios de aula (curso).
- c) Preparación e seguimento dos tempos de lecer e dos cambios de clase, con estratexias como:
 - Identificar que dificultades pode ter nos recreos e cambios de clase.
 - Usar a figura do compañeiro ou compañeira titor, mesmo do círculo de amigos ou amigas.

- Potenciar a figura de referencia que lle axude a comunicar as súas dificultades.
- Participación de persoas adultas para ensinarlle a xogar e entender as regras do xogo.
- Propoñer alternativas para os recreos, tendo en conta os seus intereses e as súas necesidades.

d) Preparación das saídas culturais, visitas e excursións.

Cando un alumno ou unha alumna con TEA non posúa linguaxe oral ou esta non sexa funcional vólvese necesaria a implantación dun Sistema Aumentativo/Alternativo de Comunicación (SAAC). Pero aínda no caso de existencia de linguaxe oral, contar con apoios visuais -pictogramas, imaxes reais, etc.- pode ser de grande utilidade, polo seu potencial para axudarlle nas funcións de organización, de planificación, de comprensión e de execución.

Finalmente, hai que ter presente que **un sistema non é excluínate doutro**, pero é importante que as persoas que forman a comunidade educativa os coñezan para se poder comunicar de forma axeitada co alumno ou coa alumna.

➤ **Avaliación do alumnado con TEA**

Para o alumnado que non precisa modificacións significativas do currículo (adaptación curricular) recoméndase:

- Realizar **tarefas ou exames curtos e concretos, permitíndolle ao alumnado realizalas, de ser necesario, en máis dunha sesión.**
- Establecer os **exames con preguntas pechadas** (verdadeiro/falso, opción múltiple), de completar ou de resposta curta. Nas preguntas que deben desenvolverse, deixar espazo suficiente para que este non sexa un problema.
- Empregar preguntas con **enunciados curtos, precisos e claros**, separando debidamente unhas preguntas doutras.

- Nalgúns casos, dadas as dificultades na escrita deste alumnado, permitir a realización dos **exames de xeito oral ou a través do ordenador**.
- Permitir a presentación de **traballos en soporte dixital**.
- Promover o **emprego de reloxos adaptados** para controlar o paso do tempo, no caso de ser necesario.
- Observar e abordar os posibles bloqueos, distraccións ou “desconexións”, ofertando as axudas que precise.
- Recordarlle que pode saltar unha pregunta se non a sabe.
 - Asumir os **erros de presentación como algo non avaliable**, xa que moitos destes nenos e nenas teñen dificultades de psicomotricidade fina.
- No alumnado con dificultades de comprensión lectora será necesario repasar con eles a lectura dos enunciados, para asegurarse de que comprenderon ben a pregunta.
 - Algúns alumnos e alumnas con TEA teñen un alto compoñente de impulsividade, polo que debe insistírselles en que lean as preguntas as veces que sexan necesarias antes de respondelas.
- Cando se considere necesario, poden acompañarse as preguntas de apoios visuais.